

Sjúkraflutningar á Íslandi

Viðar Magnússon

yfirlæknir bráðapjónustu utan sjúkrahúsa, umsjónarlæknir slökkviliðs höfuðborgarsvæðisins.

vidarmag@landspitali.is

Strjálbýli, fámenni og fjárskortur einkenna sjúkraflutninga á Íslandi.

Við búum í einu strjálbýlasta landi heims og erfitt getur verið að halda uppi sjúkraflutningaþjónustu í dreifðari byggðum. Sjúkraflutningamenn ganga þar bakvaktir enda líður oft langur tími milli verkefna og erfitt að verja það að hafa menn á bundinni vakt, það er ekki hagkvæmt.

Á stærri stöðum er einnig leitað hagkvæmra leiða með því að reka sjúkraflutninga og slökkvilið saman. Sjúkraflutningar eru þar skilgreindir sem aukaverkefni og karpað og samið um þá á nokkurra ára fresti. Slökkvistarf er þar í meginhlutverki og æðstu stjórnendurnir brunaverkfræðingar. Samt eru yfir 90% verkefna þeirra sjúkraflutningar og flestir slökkviliðsmennirnir ekki síðri sem sjúkraflutningamenn.

Menntun sjúkraflutningamanna hefur tekið stórstíggum framförum á undanförunum áratugum. Sjúkraflutningamenn eru ekki lengur bara sjúkrabílstjórar heldur heilbrigðisstarfsmenn með þjálfun í fyrstu viðbrögðum við slysum og bráðum veikindum. Grunnnámið hefur þó heldur dregist aftur úr viðmiðunarlöndum okkar í Evrópu, en það er aðeins þrjár vikur að lengd. Við bætist neyðarflutninganámskeið eftir þriggja ára starfsþjálfun og svo hafa nokkrir slökkviliðsmenn og aðrir áhugamenn farið í framhaldsnám á háskólastigi í Bandaríkjunum og menntað sig sem bráðatæknar.

Ráðgjafahópar og fagrád sjúkraflutninga hafa bent á nauðsyn þess að lengja

menntun sjúkraflutningamanna til þess að efla sjúkraflutninga í landinu. Sjúkraflutningaskólinn er hins vegar rekinn á skólagjöldum einum saman og námið því nokkuð dýrt. Því er erfitt að sannfæra rekstraraðila sjúkraflutninga á smærri stöðum um að það sé skynsamlegt að lengja námið, enda vinna starfsmenn þeirra við sjúkraflutninga aðeins sem aukavinnu og erfitt að senda þá í langt og dýrt nám þegar þeir hafa litlar tekjur af starfinu. Þá er orðið mál að framhaldsnámi í sjúkraflutningum verði komið á fót hér á landi, til þess að efla menntun sjúkraflutningamanna enn frekar. Aftur er þó erfitt að sjá að menn frá smærri stöðunum sækja það ef ekki eru í boði viðeigandi störf fyrir þá í heimabyggð.

Í fjársveldi undanfarinna ára hefur endurmenntun þurft að víkja. Á mörgum stöðum kvarta sjúkraflutningamenn undan því að engin endurmenntun sé í boði. Sjúkraflutningaskólinn, sem áður var rekinn að stórum hluta á endurmenntunarnámskeiðum, heldur nú ekki nema örfá slík. Því veltir maður fyrir sér hvernig gangi að viðhalda þjálfun mannskaparins.

Líkt er farið með þá lækna sem þurfa starfa sinna vegna stundum að mæta á vettvang slysa og bráðra veikinda. Nýleg könnun meðal þeirra sýnir að oft er langt síðan heilsugæslulæknar hafa farið á námskeið í endurlífsgun eða slysaveiðbrögðum. Námskeiðið í bráðalækningum utan sjúkrahúsa (BLUS) sem fór svo vel af stað hér fyrir nokkrum árum og skerpti á viðbrögðum lækna við bráðum veikindum, endurlífsgun, og slysum hjá bæði fullorðnum og börnum, hefur ekki verið haldið í nokkur ár.

Flutningar yfir lengri leiðir og við alvarleg veikindi fara oftast fram með flugi. Ein sjúkraflugvél er rekin hér á landi, með miðstöð á Akureyri. Sjúkraflutningamenn þaðan sinna verkefnum þegar þau koma upp og taka með sér lækni af sjúkrahúsinu eða heilsugæslunni í alvarlegri tilfellum. Þó svo að landfræðilega mætti færa rök fyrir því að einnig sé þörf fyrir allt að fjórar sjúkrabyrlur á Íslandi er engin slík starfrækt. Þess vegna er læknir (ennþá) hafður sem hluti af áhöfn þyrlu Landhelgisgæslunnar. Hlutverk þyrlunnar er að sinna björgun á sjó og

landi og elta uppi veiðipjófa en einnig sinnir hún sjúkraflutningum við alvarleg slys og bráð veikindi. Rekstur björgunarþyrlna er mjög dýr, en nauðsynlegur. Ekki eru menn þó hafðir á bundinni vakt við sjúkraflug eða þyrlu og geta útköll því hæglega tafist um dýrmætan hálf tíma eða meira, á meðan menn eru að koma sér út á flugvöll og í gallana.

Erfitt getur reynst að átta sig á stjórnun og boðleiðum innan málaflökksins. Rekstrarlega heyra sjúkraflutningar undir fjölda mismunandi aðila. Ráðuneytið vill fela hverju umdæmi fyrir sig að skipuleggja sjúkraflutninga en tekur á sama tíma að sér að ákveða ýmis stærri og smærri atriði. Umsjónarlæknar eru svo í hverju heilbrigðisumdæmi og eiga að skipta sér af framkvæmd sjúkraflutninga. Yfirlæknirinn hefur svo umsjón með höfuðborgarsvæðinu, neyðarlínunni, þyrlunni og fleiru, til viðbótar faglegri yfirstjórn málaflökksins á landsvísi. Þetta er honum ætlað að gera í hlutastarfi, sem er mjög í takt við rekstur sjúkraflutninga almennt. Hins vegar er erfitt að sjá hvernig hægt er að hafa umsjón með þessari starfsemi þar sem sjúkraflutningaskýrslur færast ekki rafrænt og því praktískt séð ómögulegt að halda utanum þetta allt.

Eflum menntun sjúkraflutningamanna og eftirlit með þeirra störfum, komum á bundnum vöktum fyrir sérhæfða þjónustu sjúkraflugs og þyrlu, og förum að taka sjúkraflutninga alvarlega sem mikilvægan hlekk í bráðapjónustu heilbrigðiskerfisins.

Emergency medical services in Iceland

Vidar Magnússon MD MBA
National Director for Pre-hospital Emergency Services,
Medical Director Capital District Fire and Rescue Service
Emergency Department,
Landspítalinn University Hospital Fossvogur,
108 Reykjavík, Iceland